Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

lausunto

9.6.2020

VN/14437/2020
VN/14437/2020-MMM-1

MMM; Asiantuntijalausunto eduskunnan maatalousjaostolle; Sadonkorjuun kausityövoiman tarve

Asia: HE 88/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2020 neljänneksi lisätalousarvioksi
https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+88/2020

Teema: Miten marjanpoimintaan liittyvät ongelmat ratkaistaan kesällä 2020?

Tämä muistio käsittää valtioneuvoston työnjaon mukaisesti alkutuotannon kausityöntekijätarpeen ja toimenpiteet työntekijätarpeen kattamiseksi tiloilla.

Sadonkorjuun kausityövoiman tarve

Valtaosa Suomessa tarvittavasta kausityövoimasta on jo pitkään katettu ulkomaisella työvoimalla. Maa- ja metsätaloudessa työskentelee vuosittain noin 20 000 ulkomaalaista kausityöntekijää. Yli 80 prosenttia Suomeen tulevasta maatalouden kausityövoimasta tulee Schengen-alueen ulkopuolelta. Maatilojen tarvitsemista sadonkorjuun kausityöntekijöistä suurin osa tulee Ukrainasta.

Kesäkuusta alkaen työtehtävät painottuvat hoito- ja sadonkorjuutöihin ja työvoimatarpeen huippu saavutetaan heinä-elokuussa. Sadonkorjuuvaiheen työt vaativat vähemmän ammattitaitoa, mutta ovat fyysisesti raskaita. Osa työvoiman tarpeesta on harvaan asutuilla alueilla, jossa alueellisen työvoiman saatavuus on haaste.

Hallituksen päätökset sallivat yhteensä 9 000 kausityöhenkilön maahantulon kasvukaudelle 2020 kattaen koko satokauden kriittisimpien töiden tarpeet maa-, metsä ja puutarhatiloilla. Lakimuutokset kolmansien maiden kansalaisten oikeudesta työskennellä huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeissä tehtävissä tulivat voimaan 9.4.2020.Maassa oleskeluluvalla tai kausityölain mukaisilla luvilla oleskelevat kolmansien maiden kansalaiset voivat lakimuutosten myötä vaihtaa työnantajaa ja ammattialaa ilman jatkoluvan hakemista. Tämä helpottaa osaltaan työvoimapulaa huoltovarmuuden kannalta välttämättömillä aloilla poikkeusolojen aikana (esimerkiksi turkisalan työntekijät siirtyivät kasvihuoneille).

Kotimaisen työvoiman hyödyntäminen ja saatavuus

Huhtikuussa 2020 oli työ- ja elinkeinoministeriön (jäljempänä TEM) ennakkotietojen mukaan 5 051 uutta avointa työpaikkaa maanviljelijät ja eläintenkasvattajat –ammattiryhmässä. Avoimeksi

Postiosoite Postadress Postal Address Maa- ja metsätalousministeriö	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
PL 30 00023 Valtioneuvosto	Hallituskatu 3 A Helsinki	0295 16001 +358 295 16001		kirjaamo@mmm.fi

ilmoitetuista työpaikoista lähes 25 prosenttia oli Varsinais-Suomessa. Alueellisesti tarkasteltuna eniten työnhakijoita oli Uudellamaalla ja Pirkanmaalla. Lyhytaikaista työvoimaa ja ulkomaalaista kausityövoimaa käytetään eniten Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Savossa. Kotimaisen työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät tilastojen perusteella kohtaa.

Toukokuussa 2020 työttömiä työnhakijoita on työvoimapalveluissa yhteensä 433 779. Työnhakijoita työvoimapalveluissa on yhteensä 726 000. Näistä työnhakijoista 31 700 ilmoitti olevansa kiinnostunut maanviljelijät ja eläintenkasvattajat –ryhmän työtehtävistä. Tämä luku ei kerro suoraan vielä hakijoiden soveltuvuutta alalle ja lopullista sitoutumista työhön. Maatalousalalla osaamistarpeissa tulee ottaa huomioon, että tiloilla on sadonkorjuutehtävien lisäksi myös paljon erityisosaamista vaativia työtehtäviä, esim. erilaisten koneiden käyttö. Maatalouden kausityövoiman kysymyksessä pitää myös huomioida tilojen sijainti ja asumisjärjestelyt.

Valmistelussa oleva määräaikainen korotus työttömyysturvan suojaosaan sekä työttömyysturvalainsäädännössä tarkoitetun liikkuvuusavustuksen käyttömahdollisuuksien laajentaminen voi vaikuttaa kotimaisen työvoiman ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden lisäämiseen. Määräaikaiset muutokset eivät takaa, että tarjottua työtä otetaan vastaan. Työn vastaanottamiseen voi edelleen vaikuttaa ammattisuoja sekä työpaikan tavoitettavuus (liian pitkä etäisyys, ei julkista liikennettä), myös alojen palkkataso ja työn fyysinen kuormittavuus saattaa edelleen muodostaa esteen.

Kotimaisen työvoiman saatavuuden parantamiseksi TE-toimistot tekevät alueilla laajasti yhteistyötä MTK:n / TöitäSuomesta -palvelun, ProAgrian, kuntien maatalousasiamiesten sekä ELY-keskusten kanssa. TE-toimistot ovat olleet aktiivisesti yhteydessä työnantajiin ja tiedottaneet kausityövoiman saannista. Osalla alueista on työpaikkoja täyttynyt kotimaasta saadulla työvoimalla. Oppisopimusta on joissakin tapauksissa hyödynnetty, jolloin opiskelijat saavat työehtosopimuksen mukaista palkkaa ja kausityö voidaan hyväksyä osaksi tutkintoa. Alueiden ELY-keskukset ovat varautuneet tarjoamaan ammatillisesti suuntautunutta työvoimakoulutusta kausityötä tarjoavien työnantajien tarpeisiin. Työnantajat voivat lisäksi hyödyntää palkkatukea suomalaisten työntekijöiden palkkaamisessa, jos TE-toimisto harkitsee palkkatuen työttömän työnhakijan näkökulmasta tarkoituksenmukaisena ja palkkatuen muut edellytykset täyttyvät. Myös TE-puhelinpalvelua on kehitetty henkilöstöä kouluttamalla.

Työnhakijoille on kohdennettu valtakunnallisesti markkinointia kausityöpaikoista muun muassa #kausitöitä –kampanjan kautta (Työvoiman liikkuvuus Euroopassa –hanke, TEM, MMM, MTK). Maatalouden työpaikkailmoitusten löydettävyyttä on parannettu hakusanoilla TE-palvelujen verkkopalvelussa. Kohderyhminä ovat työttömät työnhakijat, lomautetut, opiskelijat (ml. ulkomaiset opiskelijat), oppilaitokset, maahanmuuttajat sekä vastaanottokeskusten turvapaikanhakijat.

TE-toimistojen viimeisimpien tietojen mukaan näyttää siltä, että osa työnantajista odottaa vielä työntekijöitä saapuvaksi ulkomailta. Tämä on tilanne erityisesti isojen työnantajien osalta. Pienemmät työnantajat ovat pystyneet osin saamaan tekijöistä Suomesta. Lisäksi on paljon alueellista vaihtelua. Joissakin TE-toimistoissa on saatu täytettyä kaikki avoinna olleet maatalousalan kausityöpaikat.

Hallituksen väliaikaiset toimet kotimaisen ja turvapaikanhakijoiden työllistämisen helpottamiseksi eivät välttämättä vaikuta aivan heti. Alueellisesti ja paikallisesti päätöksillä voi olla ratkaiseva merkitys.

Ulkomaisen työvoiman maahanpääsy sekä valinta

Toistaiseksi Suomeen on saapunut noin 1 700 ulkomaista maa- ja metsätalouden kausityöntekijää. Ulkomaisia kausityöntekijöitä on toistaiseksi saapunut maahan huomattavasti vähemmän kuin hallituksen sallima 9 000 henkilöä.

Ukrainalaisten osalta Ukrainan hallituksen vaatimusten mukaan työntekijöillä tulee olla vähintään kolmen kuukauden työsopimus. Työntekijöillä on myös ulkomaalaislain muutoksen myötä (208/2020) mahdollisuus siirtyä toisen tilan palvelukseen. Oletettavaa on, että jo Suomessa olevat kausityöntekijät jatkavat tiloilla myös sadonkorjuussa.

Maahanpääsyyn liittyvä päätösprosessi on selkeä vastuiden osalta ja lopullinen päätös on aina rajaviranomaisella. Maahanmuuttovirasto (jäljempänä Migri) käsittelee kausityöntekijöiden lupahakemuksia. Kausityöviisumeja ei Suomen ulkomaanedustustoissa tällä hetkellä myönnetä, koska Schengen-viisumihakemusten vastaanotto ja käsittely on ollut 19.3. lukien keskeytyksissä globaalisti koronapandemian vuoksi. Myöskään keskeneräisiä oleskelulupa-asioita ei ole edustustoissa 19.3. jälkeen käsitelty, mutta siihen mennessä vastaanotetut hakemukset on lähetetty Migrille käsiteltäviksi. Globaali keskeytys on ruuhkauttanut lupaprosessia, mikä on osin vaikuttanut siihen, että kausityöntekijöitä on saapunut maahan ennakoitua vähemmän.

Schengen-viisumihakemusten vastaanoton uudelleen aloittamisesta on tarkoitus saada aikaan Schengen-maiden kesken yhteisymmärrys yhtäaikaisesta aloitusaikataulusta. Viisumien myöntämiseen liittyvän toiminnan käynnistymiseen menee vähintään kaksi viikkoa päätöksenteon jälkeen.

Tuottajat ovat omalta osaltaan järjestäneet charterlentoja Ukrainasta Suomeen ja niitä järjestetään tarpeen mukaan lisää. Maahan on tultu myös reittilennoilla.

Liitteet

Jakelu Eduskunta, Iso-Sipilä Kaisa
MMM Ministeriön johto, Tiina Hara

Tiedoksi